

alle Gerefor-
diffe praatjes

euvel duiden,
ntvluchten en

rilegt de fanta-
ma schrijft in

ing inzake de
ge van de aan-
en in den bun-
is.

tunnen hebben
in den bundel
en psalm voor-

ken, dat Prof.
n in den kerk-
st.

over de poging
nder alle Gere-

lat ter Synode
Visscher en
tot eenheid als

over bepaalde
te Kerken, die

rsoon heel een
weging tot een-
eel moeilijk in

Prof. Visscher.
erkhode“:

October kwam
vs onderstaand

rijf van dezen
neerden, allen
aire Partij, be-

buiten houden.
daarna
Gereformeerde

rkblad“:

Standaard“ ont-
ft dit blad, dat
t, in een onbe-
de hofjesbank,
die gewichtige
land verspreid

Prof. Visscher.
tisch Prof. Dr
booze lui heeft.
In zijn „Geref.
ring, dat

er over de tong
zer Kerken wel

anders beweerd,
iets in weet te

zegt, dat als er
iet Nieuw-Testa-
estelijke opbloei

kunnen maken:
gende these van

cht, dat wie op
erechtig geslacht
heid“, dat „niet
waarom het dat

den Naam des
vrede van Jeru-
zo moei de aan-
aar“ zijn in de
t de leer en het
verd, hebben af-

eronder nog wel,
taseert de hoog-
it dat „afmaken“
n heel de Geref.
ooveel argument-
en elders de niet-
ertoon zich per-

de H.H. Visscher
struikelblok“. De

at de hoogleeraar
met anderen, en
ge zangen“ aan
een struikel-
l. In gelijken zin
) uit. We hooren
erkblad“:

Is zulk een bewering voor God te verantwoorden?
Mag de eenheid worden afgewezen omdat het tien-
tal gezangen tot een dertigtal is uitgebreid, ter-
wijl tegen den inhoud dier liederen geen bezwaar
rijst.

Durft men voor den Heere te belijden: God des eeds,
ik wil geen eenheid, omdat wij tien en zij dertig
gezingen zingen?

Zoo is het toch!

Waarom weigert men de dingen zuiver te stellen
en te zeggen?

Ook tegen alle onzuivere argumentatie van on-
tevreden in?

Zoo is de kwestie scherp gesteld. Het optelsom-
metje voor de poort van God. Dat lijkt profaan;
maar men moet juist de dingen zoo concreet stellen,
om ineens te zien, wat de werkelijkheid is. Zoo zien
ook de engelen.

Ook Ds J. D. Boerkoel wijdt in „Watergr. Kb.“ aan-
dacht aan „De Wekker“. Sprekend over het „Wekker“-
artikel, zegt Ds Boerkoel:

In dat artikelje wordt alweer een poging gedaan,
om het voor te stellen, alsof wij bedenkelijk aan het
afzakken zijn. Een citaat uit Dr Kuypers „Eeredienst“
moet dienen, om ons voor te houden, dat de overgrote
menigte, die vasthield aan de belijdenis der vaderen,
steeds voor de Psalmen bleef kiezen en dat omgekeerd
het juist de afgegledenen van de waarheid waren,
die met de gezangen dweepten.

Ds Boerkoel merkt op:

Ook al blijft de uitspraak van Kuypers ten deele
juist (ik zeg: ten deele, want Kuypers denkt aan den
bemaanden gezangsbundel der Herv. Kerk, overziet
alleen het tijdperk der „verlichting“; en men zou
kunnen vragen, of ook in de oude kerk der eerste
eeuwen de hymnen een bewijs waren van afval)
dan — wat zegt dit dan nog tegen de uitbreiding
der gezangen in dezen onzen tijd? Kuypers zegt
alleen: men was (in de 18e eeuw) van de waarheid
afgegleden en daarom was men zoo voor gezangen.
Maar dat geeft niet het recht, om nu ook te zeggen:
men voert gezangen in, daarom is men van de waar-
heid afgegleden. Dat zou Kuypers, als hij nog leefde,
nooit of te nimmer gezegd hebben.

„De Wekker“ doet, zegt Ds B., alsof Dr Kuypers dat
óók zeide, althans, alsof dit uit Kuypers citaat mag
worden afgeleid. Maar

dat is een logische fout. Deze aanhaling van een
zin uit Kuypers zou alleen waarde hebben, als Van
der Schuit kon aantonen, dat wij al van het spoor
der vaderen in onze belijdenis waren afgegleden.

Nu we toch over dat citaat uit Dr A. Kuypers het
hebben, geven we even het woord aan Ds C. Lindeboom,
die eveneens tegen „De Wekker“ de waarheid spreken
doet. Ds Lindeboom merkt op, dat de schrijver in „De
Wekker“ „een groote vergissing begaat“ (spa-
tiëring van Ds Lindeboom):

In het afgedrukte citaat heeft Dr Kuypers het niet
over het vrije lied in 't algemeen, maar zeer bepaal-
dijk over „deze Gezangen“, n.l. de bundel Evan-
gelische Gezangen, bij de Hervormde Kerk in gebruik.

Neen, Dr Kuypers was niet afkeerig van het vrije
lied. Op dezelfde bladzijde, waaraan Prof. Van
der Schuit zijn citaat ontleent, zegt Dr Kuypers:

„We hebben voor onze Christelijke feestdagen, we
hebben voor de verheffing van onze ziel tot onzen
Heiland, we hebben voor de bediening van de Sacra-
menten, voor de bevestiging van leden en ambts-
dragers, en zoo ook voor de bevestiging van het huwe-
lijk, eigen liederen dringend van nood, en die zullen ons door Gods gunste te Zijner tijd
ook geschonken worden.“

Zeker, Dr Kuypers zag, aldus schrijvende, uit naar
„dichters bij Gods genade, en bij Gods genade Gerefor-
meerd in hart en nieren“, maar hij heeft niet uit-
sluitend aan nieuwere dichters gedacht. „Er kan
bovendien sprake van zijn“ — zoo lezen we op blz.
61 — „om ook uit den liederenschat der oude Christe-
lijke kerk en uit de reformatische zangen nog
enkele aan onzen bundel toe te voe-
gen...“

Welnu — dit laatste heeft de Synode van Middel-
burg gedaan. Zij heeft aan den bestaanden
bundel „Eenige Gezangen“ een kleine uitbreiding
gegeven.

We laten thans weer Ds Boerkoel spreken:

Waar ligt de oorsprong der gezangen! Niet bij
de kettters, maar in de kerk! De kerk zong
haar hymnen. En toen hebben de kettters, omdat ze
de waarde der gezangen voor de propagandeering van de
waarheid in de kerk gezien hadden, de kerk nage-
volgd; zij hebben óók gezangen gedicht, om aan hun
dwaalleer gereeder ingang te verschaffen. De tegen-
stelling is dus niet: waarheidsbelijders met ge-
zangen; maar: goede gezangen en verkeerde ge-
zangen. De kerk heeft, uit vrees voor de gezangen
der kettters, alle gezangen later in den ban gedaan,
waardoor wat al of niet gezongen werd, eigenlijk
niet door de kerk zelf, maar door de kettters werd
bepaald. Thans heeft in Middelburg de kerk zelf
weer het heft in handen genomen en gezegd: wij
laten, wat we zingen willen, niet afhangen van wat
loochenaars der waarheid zingen. We bepalen zelf,
wat we zullen zingen. Hiermede is de oude toestand
van voor eeuwen weer hersteld, dat niet de dwaalleer,
maar de kerk zelf den toon aangeeft. Tegenover ver-
keerde gezangen plaatsen we nu weer de goede.

„De Wekker“ trachtte aan te toonen, dat de Gerefor-
meerde Kerken zelf onzeker zijn. Ds Boerkoel merkt op:

De heer Van der Schuit heeft een vermoeden, dat
wij het in den grond van ons hart nog wel met hem
eens zijn. We zijn volgens hem niet gerust over ons
eigen besluit te Middelburg. Bewijs daarvoor? Een
stukje uit „De Heraut“, waarin Prof. Grosheide de
verwachting uitspreekt, dat geen onzer predikanten
zoo dwaas zal zijn, om nu maar dadelijk een groot
aantal gezangen te laten zingen. Gezien de bestaande
bezwaren is voorzichtigheid eisch, om niet meer te
bederven dan te winnen.

Hieruit concludeert „De Wekker“ dan: deze vrees
zegt duidelijk, dat we hier niet te doen hebben met
een echt Gereformeerd beginsel.

Ds Boerkoel zegt: merkwaardig: anders moet men
van de „vage“ uitdrukking „geref. beginselen“ in Chr.
Geref. kringen niets hebben; maar nu doet ze weer
opgeld. Overigens

die vrees van „De Heraut“ is geen beduchtheid
voor afglijding tengevolge der nieuwe gezangen,
evenmin als Ds Schoutens voorstel, om nog drie
jaren te wachten en de gemeenten voor te bereiden
door die vrees werd ingegeven. Maar het is de vrees,
dat door het in grooten getale opgeven van gezang-
verzen die leden onzer kerk, die nog geen helder
inzicht in de kwestie hebben, zouden worden afge-
stooten. Prof. Grosheide's opmerking bedoelt een daad
van vroed kerkelijk beleid, zooals men dat in de
Chr. Geref. Kerk zelf herhaaldelijk in toepassing
brengt.

Dat kon „De Wekker“-redacteur weten. Ter Synode
en daarvoor is het herhaaldelijk uitgesproken, dat de
gezangen ons het verlies van leden niet waard zijn.
Wie dus tot voorzichtigheid aanraadt, wordt uit-
sluitend beziel, indien door vrees, dan door de vrees
voor de Apeldoornsche visschers in troebel water;
maar beter kunnen we zeggen: beziel door liefde
voor de eenheid der kerk en voor diegenen harer
leden, die nog niet ten volle van de juistheid van
Middelburgs beslissing overtuigd zijn.

Deze „Wekker“-redacteur, zegt Ds Boerkoel,

exeteitiseert glad verkeerd. Hij leest in en haalt uit
woorden van Kuypers en Grosheide, wat er niet inligt
en zeer zeker niet bedoeld is.

In zijn stukje heeft hij het over dingen, die wij
klakkeloos zeggen. Over deze meer dan minne uit-
drukking (het gaat over ons pogen om eenheid te
zoeken tusschen alle Gereformeerden) hebben we de
volgende week nog iets te zeggen.

Wij nemen het woord hier over, zegt Ds Boerkoel;
hij vraagt dezen auteur dan ook aan het slot

dat hij maar niet zoo klakkeloos en zonder eenig,
ik zeg niet: dieper nadenken, want reeds bij zeer
oppervlakkig nadenken is het duidelijk, dat zijn con-
clusies kant noch wal raken, dus zonder eenig na-
denken dingen neerschrijft, die er precies naast zijn.

Conclusie: niet die paar liederen méér of minder,
maar het onzuiver stellen van problemen, en vooral
de geestesgesteldheid, waaruit dat te verklaren is, zijn
struikelblok voor hereeniging. Niet het plaatsen van
deze feiten in het volle licht. We komen er niet door
verdoezeling, doch door blootlegging van den werke-
lijken bodem, waarop we staan. Alleen op dezen bodem
der werkelijkheid kunnen we ons bekeeren.

We zijn het eens met Ds Mr de Vries in „Ons Kerkbl.“:

Hier is, zooals men ziet, de zoozeer gewenschte goede
geest nog geheel zoek.

Even later:

Wat is voor hem beslissend, het Woord Gods of
het gewichtige (?) feit, dat de Chr. Geref. 11 gezangen
zingen (waaronder de „fraaie“ belijdenis van één kerk,
„één algemeen genootschap“) en wij straks 30? Had
de Synode terwille van de eenheid niet het „grote
struikelblok“ van de uitbreiding der gezangen moeten
opwerpen? Och arme, wie daarover valt, vindt licht
100 andere dergelijke „steenen des aanstoots“ meer
op zijn weg. Men kan aanstoot geven, maar ook
nemen. Men kan inzake de vereenigingspogingen
zoeken wat vereenigt, maar ook wat verdeelt. Men
kan in gehoorzaamheid aan den eisch des Heeren
de eenheid begeeren, en men kan haar ook niet be-
geeren en argumenten (?) zoeken, om te trachten die
niet-begeerte te rechtvaardigen.

We zullen onze bloemlezing nu maar staken. En maar
niet vragen, hoe die andere Apeldoornsche „Wekker“-
redacteur het gehad heeft, toen hij viermaal preekte
in een Gereformeerde Kerk, waar ze de gezangen min-
tens évenzeer begeeren (indien de inhoud goed is) als
hier in Nederland! Dat was Indië, zegt iemand. Pre-
cies. Maar de PHOHI had de befaamde morphine-
redenen dezes anderen redacteurs ook naar Indië kun-
nen overbrengen, als er eerder zoo iets geweest was...
Och arme, wij zitten diep in het moeras. Wil men
wel? Ds Ferwerda vraagt het zich ook af in „Amst.
Kb.“ sprekende over eerstgenoemden „Wekker“-redac-
teur, die over het „struikelblok“ sprak:

Dit bezwaar uit hij op een toon van: ziet ge wel,
er komt toch niets van! Haast krijgt ge den indruk,
alsof hij het met zekere voldoening constateert.

En dat is het pijnlijke, omdat alle besef van
eenheidsdrang er in wordt gemist.

Nu de vraag naar mogelijke vereeniging aan de
orde is gesteld, wordt er veel, bijzonder veel, gevegd
van degenen, die over en weer ons kerkelijk publiek
inlichten. Ik herhaal: over en weer, bij ons niet minder
dan bij den ander. Indien de eenheidsdrang stelsel-
matig wordt onderdrukt door menselijke gevoelig-
heden, menselijken onwil, menselijke antipa-
thieën, dan ziet het er donker uit. Over en weer.

In „Haarlemsch Kerkbl.“ schrijft Ds Boeyinga:

Van onvriendelijke zijde smaakt men dikwijls over
de duifheid onzer synodes. Zoo was het nu weer voor-
namelijk „Woord en Geest“, dat eerst insinueerde,
dat Middelburg de uitbreiding van onzen zangbundel
niet zou aandurven, en toen dit toch gebeurde, met
verholten begeerte wees op vermeende kullen in onze
kerken, waarin dit wagentje met gezangen wel zal
kantelen.

Voorts doet Ds Boeyinga nog enkele noodzakelijke
waarheden hooren aan het adres van hetzelfde orgaan,
daarin volkomen bevestigend het oordeel van Ds De
Bondt, die weertzinwekkend noemde wat zoo was.

K. S.

Dr K. Schilder, Het Mirakel van de vreugde
der Immanuelgemeenschap. Afscheidspredi-
king.

W. Zwagers — Rotterdam, 1933.

Men weet het: iedere redacteur bij ons is verplicht
zijn eigen werken aan te kondigen. Ook nu moge ik
er aan voldoen. Hier is de afscheidsprek, die ik on-
langs hield. Tot de uitgave ben ik overgegaan op zeer
veelvuldig verzoek; en, nu men eenmaal zoo wilde en
de uitgaaf hoofdzakelijk plaatselijk blijft, had ik er
geen bezwaar tegen, een portret als bijlage mogelijk
te helpen maken.

De preek is geschreven, en gedrukt, vóór ze uitge-
sproken werd; ik heb onder het spreken zooveel maar
eenigszins mogelijk was, me eraan gehouden. Zoodat
men dus zakelijk krijgt, wat gezegd werd. De uitgever
zorgde voor uitstekend papier en goede letter.

K. S.

Bij de N.V. Gebr. Zomer en Keuning te Wageningen is
verschenen een herdruk van de

Platen-atlas voor Gymnasia, Hoogere
Burgerscholen, Kweek- en Normalscholen en
Mulo-scholen, door Dr A. van Deursen.

Dat deze Aardrijkskundige platenatlas een herdruk
is vernemen we uit „een woord vooraf“: maar er staat
onmiddellijk bij, dat die herdruk „bijna een nieuwe
atlas“ is geworden, omdat „haast de helft van de foto's
... door andere (werd) vervangen“. Die „andere“ zijn
dan blijkens hetzelfde voorwoord een collectie platen
over Sovjet Rusland, over Duitschland, Engeland, West-
Indië, Brazilië, Zuid-Afrika en over een reis van den
verzamelaar zelf naar Indië.

Aardrijkskundige platen verzamelen ten dienste van
het onderwijs is geen leekenwerk. Want een atlas, die
werkelijk ten dienste van het onderwijs zal staan, moet
met den inhoud van dat onderwijs rekening houden en
op de behoeften van dat onderwijs zijn gericht. Nu is de
moderne opvatting van aardrijkskundeonderwijs de aan-
dacht te concentreren op geologie en sociale geographie.
En overeenkomstig die opvatting heeft Dr Van Deursen
een schat van illustraties en instructieve platen ver-
zameld, die, van vakkundige bijchriften voorzien en op
uitstekende wijze gereproduceerd, meer dan vele woorden
spreken van het onderwerp, dat ze in beeld brengen.

Een groote collectie behandelt de vormen der land-
oppervlakte: heuvels, bergen, rivieren, meren, dalforma-
ties, korstverschijnselen, kustten, vulkanisme. De bij-
schriften doen hier alles; ze geven inhoud aan de foto's
en maken die tot waardevolle studieobjecten. Wat b.v.
bij de duidelijke platen over de gletschervorming wordt
gezegd, maakt het bezichtigen van den atlas tot aan-
schouwelijk aardrijkskunde onderwijs. En niet alleen de
scholier, maar ook de belangstellende zomer-reiziger,
die zelf gletschers heeft gezien, en daarbij voor allerlei
vragen heeft gestaan, kan hier een gemakkelijke winst
opdoen.

Een tweede uitgebreide serie platen is aan de sociale
geographie gewijd. Er zijn platen over het onderwerp:
de mensch en het landschap (over bescherming tegen het
water, inpoldering, wegeaanleg, rivierverbetering, neder-
zettingen) en, heel veel zelfs, over: mensch en maats-
chappij (landbouw, veeteelt, visscherij, industrie, handel,
verkeer, naast woning, kleederdrachten, volksgebruiken
enz.). Bijzondere aandacht is daarbij geschonken aan de
verschillende godsdienstvormen, in de afbeelding van
tempels, huistaltaren, heilige plaatsen enz. Voorts zijn er
merkwaardige stadsgezichten, beroemde bouwwerken en
ruïnes, en ook nog enkele reproducties van prehistori-
sche vondsten.

Het geheel is dus rijk aan afwisseling en geheel gericht
naar de moderne eischen van het vak. Juist dat maakt
deze atlas van beteekenis. Ze is meer dan een platen-
album, ook meer dan een willekeurige verzameling van
op zichzelf belangrijke illustraties, ze is een studieboek,
dat men bladzijde voor bladzijde moet doorwerken en dat
dan een encyclopaedisch beeld geeft van wat het mooie
vak aardrijkskunde tegenwoordig is en wil.

De uitgeefster zorgde voor een uitvoering, die bij de
collectie past. Er zit heel wat vast aan zoo'n illustratie-
boek en daarom verdient de keurige en onbekrompen
wijze, waarop de N.V. Gebr. Zomer en Keuning haar taak
heeft opgevat, afzonderlijke vermelding.

C. T.

Nog een tweede schooluitgave is bij dezelfde N. V.
van de pers gekomen (eigenlijk al een poos geleden,
maar de aankondiging in ons blad is nog altijd niet ge-
beurd), het Leerboek der Algemeene Ge-
schiedenis, door Dr H. J. Smit en Dr
Z. W. Sneller, een uitgave in twee deelen (tot en
na 1648).

Ons blad is de plaats niet, om een breede bespreking